

КАЗІРГІ
ҚАЗАҚ
ПОЭЗИЯСЫ

Әділғазы
Қайырбеков

Бертосталаң

КАЗИРГІ
ҚАЗАҚ
ПОЭЗИЯСЫ

Әділғазы Қайырбеков

Бөртөсталаң

Жыр кітабы

Алматы
"Жазушы"
2005

ББК 84 Қаз 7-5
Қ 23

Қазақстан Республикасы Мәдениет, ақпарат және спорт министрлігінің бағдарламасы бойынша шығарылды

Қайырбеков Ә.

Қ 23 **Бөртостаған.** Жыр кітабы. – Алматы: Жазушы, 2005. – 192 бет.

ISBN 9965-701-45-8

Ақын, Халықаралық “Алаш” әдеби сыйлығының лауреаты Әділғазы Қайырбековтің “Бөртостаған” атты бұл лирикалық жыр кітабына енген өлеңдер тәуелсіздікті тұғыр тұтқан замандастарымыздың арман-аңсарын, мұрат-мақсатын айшықты жеткізеді. Ақынның махаббат лирикасында сезім толқындарының, жүрек сырларының нәзік лүпілі бар. Ұлттық рухты асқақтатып, ұлттық намысты қайрап, ұлттық мүддені қорғайтын ақын жырларының ішкі қуаты мол, оқырмандарын ашық сырласуға шақырады, көркемдік кестесімен баурайды.

Қ 4702250202
402(05)-05

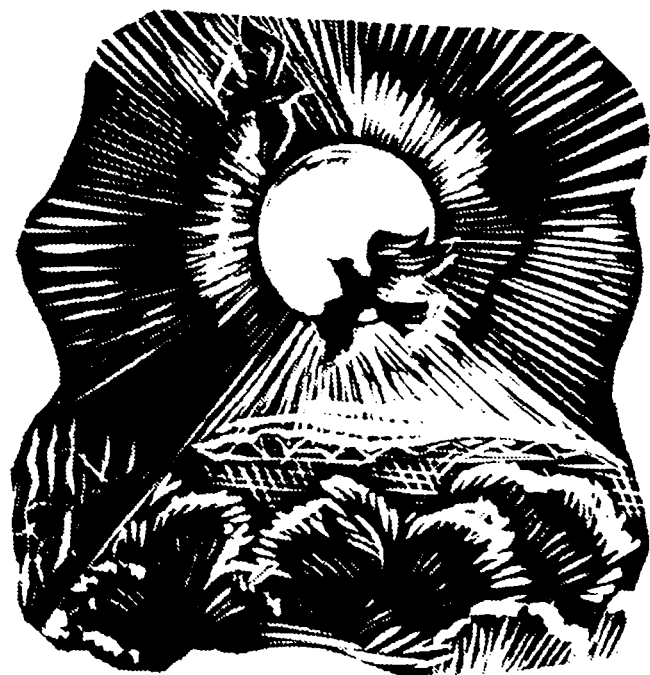
ББК 84 Қаз 7-5

ISBN 9965-701-45-8

© “Жазушы” баспасы, 2005

Бірінші бөлім

*Шаттық пен мұң,
арасы*

Тұмасы мен тұғылын артық көргем,
Туған жерге туғанмын тартып мен де.
Құлазысам Ай қала, Күн қалада,
Құс боп ұшқым келеді Барқытбелге.

Сөздің майын жұтсам да шалқып төрде,
Сағынышты қайтемін сарқып берген.
Сыймағанда Ай қала, Күн қалаға,
Жел боп жеткім келеді Барқытбелге.

Аққу-қаздар жүзеді қалқып көлде,
Қайда басы қалмаған қаңғып пенде.
Адасқанша Ай қала, Күн қалада,
Тас боп жатқым келеді Барқытбелде.

ҒАЛАМШАРДЫҢ БІР НҮКТЕСІ КИЕЛІ

Көшіп-қонып жүрсем-дағы біріктім,
Қорған соғып, қала салып, тас үйдім.
Түркістанда — Рухымды тірілттім,
Түркістанда — Бабаларға бас идім.

Одан бері жылдар өткен ерен көп,
Ағыттың-ау талай сырды түйіп кеп.
Түркістанда — Тамырларым тереңдеп,
Түркістанда — Тұғырларым биіктеп.

Ғасырлардың жел-дауылы үдеген,
Ғаламшардың бір нүктесі киелі.
Түркістанда — Әулиелер түнеген,
Түркістанда — Әйгілілер сүйегі.

Осы тұста орны Оғыз орданың,
Оған бүгін қараймын тек елжіреп.
Түркістанда — Тоғысады жолдарым,
Түркістанда — Тармақталып шежіре.

Тарих болып тарау-тарау қалды аңыз,
Осыдан соң оба емес, ой қазам...

Түркістанда — Тасқа түскен таңбамыз,
Түркістанда — Таң қалдырған Тайқазан.

Тау мен дала түсімізге кіреді,
Қазақ елін аймаласын таң нұры.
Түркістанда — Түбі бірдің тірегі,
Түркістанда — Тар өткелім, тағдырым.

Көне қала айшықтарын келтіріп,
Тыныстайды қайта түлеп жер ғажап.
Түркістанда — Туып-өсіп Ер Түрік,
Түркістанда — Туын тіккен Ер қазақ!

ТАҒЗЫМ ЖЫРЫ

Дулат Бабатайұлының рухына

Ұлыс қамын ойласа,
Ұлы іске сайланған.
Ұрпақ қамын ойласа,
Бас бармағы шайналған.
Ұлттың қамын ойласа,
“Ұйқы беріп, қайғы алған”.
Ұлан-байтақ даласын,
Шарқ ұрып, шыр айналған.
Ұлық мінез заманның,
Қазығына байланған...
Қайран, Дулат бабамыз!

Ортекедей ойнаған
Омақасып ұлы арман!
Оңы-солын қарманып,
Шықсам ба деп мұнардан.
Алыс қалып азат күн,
Айды аспанға шығарған,
Қасіретке хабаршы
Қарашекпен шұбалған.
Өткен өмір секілді
Өлімсіреп шырағдан...
Өлеңіне өксік пен

Заман зары сұранған...
Қайран, Дулат бабамыз!
Ақжайлау мен Сандықтас,
Хош-аман деп, хош-аман.
Біржолата түңіліп,
Бозбаладан бошалаң.
Жабысты деп балаққа
Жамандық боп ошаған.
Патшасына орыстың
Бәрін беріп қоныстың,
Бұзылды деп босаған,
Сонда көңілі босаған,
Қайран, Дулат бабамыз!

Ағыл-тегіл жырлары
Аякөздей арынды.
Тарбағатай тауынан
Тартқан көне сарынды.
“Ақтан жас!” деп аһ ұрып,
Жүрегі қақ жарылды.
Жырға қосты жылаған,
Қазақ, сенің халінді.
Қара бұлтқа айналды,
Қасынан кім табылды!?
Қайран, Дулат бабамыз!

Ақиқатты айтар сол
Қызыл тілді кім кескен.
Ақын ғана ашынып,
Тәңірімен тілдескен.
Исатайдан айрылған
Махамбетпен үндескен!
Бірін-бірі білместен,
Мұратымен бірлескен.
Арқалатқан аманат —
Бүйтіп өмір сүрмеске!..
Қайран, Дулат бабамыз!

Ұлағат сөзін ұқсаңыз
Ұстазындай Абайдың.

Алты алашта ақын көп,
Абайға бөлек қараймын!
Ар жағында Дулат тұр,
“Заман-ай!” деп зар шегіп,
Мұңын қозғап талайдың.
Ұлы Тұран жұртында
Алдаспанға балаймын.
Ар түтуға жараймын,
Қайран, Дулат бабамыз!

Сарыарқаның самалы —
Ызғырық емес, саумал-ды.
Ұрса да дауыл алапат
Ұрпағың, міне, сау қалды.
Берсек те бәрін — мал-жанды,
Бұйрықты ғұмыр — болжалды.
Үзілген үміт жалғанды,
Өзіңе дұғам арналды.
Тәуелсіз елің қаз тұрды,
Тірлікте мынау аз күндік,
Тәу еттік келіп басыңа,
Қайран, Дулат бабамыз!

РУХТЫ ОЯТҚАН ТЕКТІ ӨЛЕҢ

Махамбеттің жырлары —
Көк теңіздің арыстан жал толқындары.
Ол буырқанғанда теңіз теңселді,
Жер солқылдады.
Махамбеттің жырлары —
Азаттық аңсаған ата-бабамның өр үні,
Елеске айналып, көз ұшынан көрініп,
Көне де күндерден бүгінге жеткен ыза-кек —
Көзіндегі от көк бөрінің.

Махамбеттің жырлары —
Мәңгілік күрестің, жеңістің байрағы,
Шарболат намысымның қайрағы,
Намысымның найзағайы ойнағанда,
Жауларым қоғадай жапырылып, жайрады.

Махамбеттің жырлары –
Ноқтаға басы сыймаған ұлы арман,
Қазақтың азаттық аңсарынан құралған.
Томағасын сыпырған тас түлек
Бұғауды үзіп, бостандыққа шығарған.
Махамбеттің жырлары –
Сақтардан, ғұндардан сақталған сыбаға,
Ереуіл жылдарда ерлерді сынаған,
Ездікке, құлдыққа көнбейтін ер қайрат,
Тепсініп теңдік пен
Ақырып азаттық сұраған!

Махамбеттің жырлары –
Қызғыш құс –
Қысастық қысса да көлінен кетпеген,
Қатепті қара нар –
Тізесі дірілдеп шөкпеген.
Түркілік от жігер қанында ойнаған,
Рухты оятқан қазақы текті өлең!

АҚБОЗ АТ МІНГЕН МАЙДАНГЕР

Әкем Жақсылықтың рухына

Жарты ғасырдан асыпты,
Күркіреп сұрапыл соғыс өткелі.
Қазақ қашаннан азат күнге асықты.
Жиырма бірінші ғасырдың алғашқы көктемі,
Бейбіт таң Шығысты нұрға бөледі,
Әне, шыққан Күннің астында,
Ақбоз ат мініп,
Менің майдангер әкем келеді.
“Шилі өзен, қамыс-ай!” еді
ыңылдап айтатын өлеңі,
Асқар тау санайтын
ауылдағы кішкентай төбені.
“Сендер енді алапат соғысты
көрмейсіңдер” дейтін,
Өзі соған сенеді.
Фашизмді Берлинге жерлеп қайтқан
Майдангер еді менің әкем, себебі!

Майдангер жүрегін ауыртты-ау
сұрағым бұл менің...
Бейбіт таң тағы да Шығысты нұрына бөледі,
Әне, алау Күннің астында
ақбоз ат мініп,
Менің майдангер әкем келеді!..

ЫРҒЫЗБАЙ АТА

(1787—1850)

Шапағатың елге тиген, халыққа,
Ем-дом жасап сырқаттарға
жалықпай.
Әулием деп өз тұтады ұрпағың,
Қасиетінді
қасіретті жан ұққан.

Тарбағатай тасын,
шөбін таныған,
Қымбат санап
қасқалдақтың қанынан.
Дертке дәру дәрі шөпті тапқанша,
Тыным, маза бермегенсің жаныңа!

Қара бастың қамы емес —
мұратың,
Даңқың асып,
дәуірлеп-ақ тұратын.
Құнанбайын емдемесең қазақтың,
Қайдан туар Абай сынды ұлы ақын!

Тәу етеді басыңа кеп мың ғаріп,
Бір Алланың құлақкесті құлдары.
Өйткені өзің мұңын ұқтың зарлының,
Қыздырмаға мойыныңды бұрмадың.

Жас та көрі
басыңа кеп түнеген,
Айығады сырқатынан үдеген.
Жыл бойына үзілмейді жолаушы,

Жапа шеккен,
жабырқаған,
жүдеген....

Атың бүгін айналды ғой аңызға,
Қаншама жан болды саған қарыздар.
Жырға орап жеткіземін дұғамды —
Жалғыз тамшы көк теңізге тамызған.

ТАРАЗ

Тасқа жазған тарихымның бір тарауы Таразда,
Аңырақай жел жеткізген тебірентіп жыр-аңыз.
Рухымды тірілттім де
таңбаладым қағазға,
Артық бір сөз қосқаным жоқ,
Тарих-шалдан сұраңыз.
Зуылдаған Уақыт та басын иген сабазға...

Талас-Ассы қойнауынан қыш-құмыра табылған,
Анау Қытай, Үндістанның,
Византия, Парсының,
Ресейдің көпестері ары-бері ағылған,
Ат байлар түс. Дауысына құлақ түріп жаршының,
Замананың өкпек желі ұйтқи соғып, қағынған.

“Та-Ло-Се” деп қытай жазып қалдырыпты
бір дерек,
Арғы бабам Сақ пен Үйсін мекендеген бұл қала.
Рәуішті сарай салып,
шахристан гүлдемек,
Айбынымен қорған болып патшаға да, құлға да.
Запыраны, зар-мұңы да
тасты жарып жүлгелеп...

Түріктердің түмендері
түйістіріп төстерін,
Айша-Бибі ай сырғасын лақтырыпты аспанға.
Рабат бақ жұпар исі бұлт болып көшкенін,
Айтып-айтпай неге керек, мейманасы тасқанға,
Зырылдаған ұршықтың да үн-ырғағы өшкенін...

Тұйықталған Жібек жолы
Таразға кеп қыр асқан,
Арғы-бергі шежіреге қызықпайтын жастар аз.
Рух пен Тіл,
Діл менен Нұр ұласқан,
Асқақтасын даңқың сенің,
көне Тараз – жас Тараз,
Зарықтырып, сағындырып, сүйіндіріп
сыр ашқан!

НАМЫС НАЙЗАҒАЙЫ

Нұртай Сабильяновқа

Ерліктерді зерделеген жұрт ойға,
Перде бола алмайды ғой бұлт Айға.
Жас пен кәрі қайран қалып қараған
Желтоқсанда жалындаған Нұртайға.

Алмасса да бір қуаныш, бір қайғы,
Жеткіншектер Ерлік жырын шырқайды.
Өр Намыстың найзағайы деп білем,
Желтоқсанда жарқылдаған Нұртайды.

Топ ішінде тұлпар болар бір тайың,
Тілектес боп ұланыңа жүр дәйім.
Желбіреткен намысыңның жалауын –
Желтоқсанның қаһарманы Нұртайың!

АСТАНАДА

Бас қалаға бастайтұғын жол қанша,
Соқыр соқпақ адастырған болған шақ.
Астананың ашық екен ажары,
Ақмоладай емес қала қорғаншақ.

Астанада банк те бар, парк бар,
Қиялыңыз қыран құстай қалықтар.
Түнгі қала тартады екен қойнына,
Сан алмасып қызыл-жасыл жарықтар.

Астанада театр бар, холл да бар,
Теле-радио таратады мол хабар.
Көшелерде көбейіпті қарасы,
Мерседестер, маздалар мен хондалар.

Астанада қонақ үй көп, пошта бар,
Дос құшақта көңіліңіз хош табар.
Келіп жатыр алыс-жақын ағайын,
Көрік беріп керуенді көшке нар.

Астанада Президент бар, әкім бар,
Министр көп, аздау екен ақындар.
Ақындарын әкімдері сыйласа,
Жақсы-жақсы күндер сонда жақындар.

Астанада мұз қала бар, қыз бала,
Қарайсың-ай, қызыға да, қызғана.
Қалың қазақ көшіп келіп алыпты,
Алматыны қимай жүрген біз ғана.

Нұр-қаланың шынында да бағы бар,
Есіл-сынды ерке өзені тағы бар.
Айт та айтпа, бір Алатау жетпей тұр,
Ал басқасы Астанадан табылар.

Астанада білім, ғылым ордасы,
Қарауында қалың әскер — қолбасы...
Ақпанда да шуақ шашқан Астана,
Асқақтай бер, Алла жар боп, қолдасын.

Қарсы ал мені, шығарып сал, Астана,
Алыстасам — айбарым сен басқаға.
Сарыарқаның ақ бораны аймалап,
Ақ жауыны шомылдырған жас қала!

* * *

Қазан. Күзде жол түсті Қызылжарға,
Қайың сыңсып ән салды, қол бұлғады.
Үмітімді алып ем үзіп-жалғап,
Ұмытылмай қалыпты сол күн мәңгі.

Қаңтар – қыста жол түсті Қызылжарға,
Қайтем енді, ақ қарды омбыладым.
Орманға барған, қайтқан ізім қалған,
Ор қоянның көргенмін орғығанын ...

Сәуір – Көктем жол түсті Қызылжарға,
Саф самалы лекітіп, ұйқым сергек.
Көшкен сендей Есілде, бұзып-жарған,
Бара жатты кеудемді бір күй кернеп.

Маусым – Жазда жол түсті Қызылжарға,
Қауышатын күн болсын, қалқам, аман!
Құшағына тартады қызық жалған,
Саған деген сағыныш тарқамаған...

* * *

Қашан білдік қадірін қолда бардың,
Дала ұлын баурайды орман әні.
Орнағалы нарықтың өктемдігі,
Көп жыл өтті ауылға бармағалы...

Жол түспеді ауылға шалғайдағы,
Таңдайда қап айран, сүт, балқаймағы.
Сор қайнады қалада түтін жұтып,
Сапар шегіп қиырға әр қайдағы.

Ауыл десе, шер кеуде аһ ұрады,
Сағым көшкен сары бел шақырады.
Сары күзде тоналған теректеймін,
Желге ұшып жанымның жапырағы.

Ауыл – әнім еді ғой, ауыл – әнім,
Ауыл десе, қазір-ақ, ауырамын.
Алып-ұшып, аптығып, жетсем деп ем,
Ат басындай алтынды тауып алып...

Тимеген соң ауылға бір көмегім,
Іштен тынып, қыстығып жүрген едім...
Ауыл десе, ашиды кеуде тұсым,
Ауыл десе, қонады іргеме мұң...

* * *

Шара жоқ шатқаяқтап, шегінбеске,
Шақ қой бұл үміт өшіп, сенім көшкен.
Арызымды төгейін ақ қағазға,
Азабымды, басымнан менің кешкен.

Сөздің құны түсіп тұр, сөздің құны,
Нарық келді дегенде-ақ сездім мұны.
Сақалын да саудаға салғандармен
Сахараның сандалып кездім құмын...

* * *

Қу тірліктің адасып мұнарында,
Тарқамастай көрінер құмарың да.
Құлағыңнан кетпейтін бір әуен бар
Қуат берер өмірдің сынағында.

Күш құятын ерекше, дем беретін,
Қиындықты қаңбақтай өңгеретін.
Ғажап сәттің өлшемі — сол бір әуен,
Ештеңе жоқ тек соған тең келетін.

Үілдеген үн шығар нар қамыстан,
Айғай шығар бір ащы ар-намыстан.
Аспан жаққа көтеріп әкетеді
Биік тұрар бір әуен жанбағыстан!..

ОР БАСЫНДА

Жауды қайдан табасың?
Дәл қасыңнан.
Танымайсың маңдайда таңбасынан,
Жар басында тұрғанда жалт береді,
Жандайшаптар жаныңда жорғасынған.

Жауды қайдан табасың?
Дәл іргеден,
Туыс деген,
дос деген, тамыр деген.

Өзекжарды өлең ғой — сол мәңгілік,
Өлшенбейді өткелек өмірменен.

Жауды қайдан табасың?
Ор басында.
Қарғасын да арбасын, алдасын да...
Ақындарың өледі — аярлықтан,
Батырларың — бір оқтық қорғасыннан...

* * *

Ойларымның өркеші үстем, биік,
Қанаты бар, аспаннан түскен киік!
Отыр, сірә, бір досым сырттай сынап,
Отыр, сірә, бір жауым іштен күйіп.

Ойларымның жалынан ұстау қайда,
Ұстадым деп біреулер түспалдай ма.
Қазынаны қопара ашқандай да,
Кұзарларда қаусыра құшқандай да.

Ойларымның қорқамын тереңінен,
Адамдардың сескенем кереңінен.
Өзімді өзім ұмытып, өзгені де,
Неге жылап отырмын, неге күлем?!.

* * *

Сағыныштың дауасын табайын ба,
Шаш ағарды ақыры самайымда.
Алыстағы сөкпесін адасқанды,
Ауылдағы, сәлем айт, ағайынға!

Тұғыр болған талай қыз, талай ұлға,
Бір көрсем деп өзенін, тоғайын да.
Аңсауменен жүргенде жылдар ақты,
Ауылдағы, сәлем айт, ағайынға!

Көк жазықта мал өріп маңайында,
Ажарланып ақ таңның арайында,
Берекесін қайтадан тапқан шығар,
Ауылдағы, сәлем айт, ағайынға!

Әне бір бекет, белеске,
 Жеткенше ғана жол даңғыл...
 Дүние — жалған емес пе,
 Өткерген ғұмыр — солған гүл.

Сонау бір көкшіл сызыққа
 Сіңер-ау соқыр соқпағың.
 Қызылың оңып қызыққан,
 Табарсың тірлік тоқтамын.

Мына бір жасыл желектер,
 Бұрымын бұйра тарар жел.
 Көбелек қуған желөкпе
 Белгілі бізге барар жер...

БАЛ АШТЫРУ

Өмір ұқсап тұманға,
 Көңіл толды күмәнға.
 “Болам ба, — деп, — бақытты?” —
 Бал аштырдым сығанға.

Сыған кемпір сырғалы,
 Сонда тамақ қырнады.
 Санамалай жөнелді
 Ненің күтіп тұрғанын.

Сыған көзін қысады,
 Даламның кең құшағы.
 Текті ата-бабамнан
 Жүреді екем күш алып!

Сыған қабақ түйеді,
 Ақ таяққа сүйеніп.
 Бойымдағы борышым —
 Сақтай алсам киені!
 Жолға жиі шығамын,
 Берік төзім, шыдамым.
 Көрем өмір қызығын
 Сөнгенінше шырағым.

Оқ қағарым тағы бар,
Дос, дұшпаным табылар.
Толқымалы мінезім —
Тез жанып, тез жалығар!

Өліп-өшіп сүйгенмін,
Суынғанмын, күйгенмін...
Өзгелердей өлшеммен
Өмір сүруді үйрендім!

Анашым бар алаңдар,
Қос қанатым — балам бар.
Мені баурап алатын
Бір сиқырлы ғалам бар!

Алда жүрер жол қанша?
Тоқсанға жас толғанша!
Өмірсерік қара қыз —
Қара кемпір болғанша!

Тасып жүрген “бөрене”,
Құмырсқаны бөгеме.
Баста тұрса дәуренің,
Дәулет деген немене?!

Өмір екі келе ме,
Қиындықты елеме.
Баста тұрса дәуренің,
Байлық деген немене!?

Шүкіршілік бұған да,
Серпіледі тұман да...
...Дем берер деп осылай
Бал аштырдым сығанға!...

* * *

Дүние жасыл еді, көркем еді,
Өртеп еді махаббат ерте мені...
Кеудемде от орнында күлі қалып,
Үңгірім үңірейіп шер төгеді.

Дүние шуақ еді, нұрлы еді,
Маңайым неге бүгін дүрлігеді?!
Жоғалтып ап сұлулық сынықтарын,
Бір күйде дүдәмалдау тұрмын енді.

Дүние қызық еді, думан еді,
Қиялым қолжетпесті қуған еді.
Шелекті түбі тесік қайтсем екен,
Жетістім неменеге, суға келіп?!

* * *

Жылдар емес, барады ғасыр қалып,
Қартаймайтын сол жүрек асыл ғаріп.
Ағаштарда бүршіктер басын жарып,
Дүдәмалдау жүргенде көктем келіп,
Дүние бара жатты жасылданып...

Жылдар емес, барады жастық қалып,
Жуасыдық десек те бастықпадық.
Асулардан аптығып астық нағып.
Қадамыңды тұрғандай қастық бағып,
Құралайдың көзінде... жасты ұқпадық!..

* * *

Кедергілер жатсын мейлі көлденең,
Өрге қарай өршеленіп өрлегем.
Мен — ұлыңмын, құлыныңмын, туған ел,
Мейірімге, махаббатқа шөлдеген.

Сенен алдым бойға — қуат, ойға — нәр,
Қойнауыңда қазына бар, қойма бар.
Сен — Отаным, мен — ботаңмын, туған ел,
Бауырыңда бар қуаныш тойланар.

Тек өзіңмен көгерем де көктеймін,
Сені тастап шетке көпке кетпеймін.
Туған жерге кіндігімнен байландым,
Туған елсіз еш мұратқа жетпеймін!

* * *

Байбатша санаса ма байғұспенен,
Тіршілік қамкөңілге қайғы үстеген.

Сондайда іштегі шер сыртқа шығар
Қан майдан сөз сайысы – айтыспенен.

Айтыста айқындар ақ пен қара.
Бір ауыз сөзге сыйып бақ пен нала:
Қаралап қара бастың құлқын құлын,
Саралап ақтанкерді көптен дара.

Бұл айтыс санаға сын, арға да сын,
Бұл айтыс, жоққа да сын, барға да сын.
Қарадай күйіп-пісіп, толғанасың,
Қырандай қанат бітіп қомданасың.

Айтқанда ақиқатты арман бар ма,
Байтақ ел тілек қосып тарландарға,
Айтыста шындық жеңіп, жалған күйреп,
Әділет қол созса деп қарманғанға.

Аламан айтысқа тек қазақ шыдар,
Апыр-ай, сөзбен ойнау азап шығар.
Айтыскер қағыс айтса тап берердей
Қанжарын жалаңдатқан қарақшылар.

Айтыстың шарты қатал, серті мықты,
Елінің есіл жүрек еркін ұқты.
Саудаға өтіріктің бөркін салып,
Тәубаға имансызды келтіріпті...

Түсінген тілдің құнын, сөздің парқын,
Айырған алтын менен жездің нарқын,
Айтыста айбоздарды айқастырып,
Сөксе де қабырғанды төздің, халқым.

Жарқылдап өлең сөздің алдаспаны,
Жарасты баба дәстүр жалғасқаны.
Тұтасып қара ормандай тілекші бол
Қашан да, қайран менің, қандастарым!

Бұл айтыс – өлең сөздің өрлегені,
Өлең сөз, өлгенімше тербе мені.
Ақынын ардақ тұтқан дәл осылай
Әлемде ешбір елді көрмеп едім!